

XX Konferencja AMOP

Rogów, 25-26 marca 2026

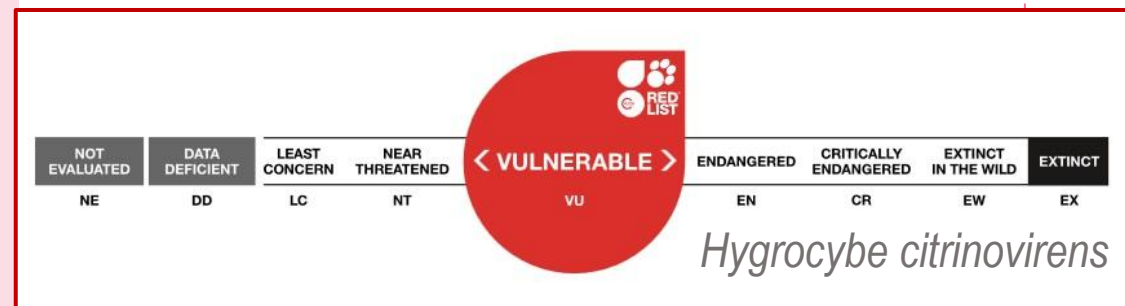
Ocalić przed wymarciem: co nam mówi czerwona lista grzybów i jak można ją wykorzystać

Izabela Kałucka

Katedra Algologii i Mykologii UŁ

Anna Kujawa

Polskie Towarzystwo Mykologiczne

Czerwona lista grzybów

- ♦ Dokument, którego celem jest:
 - ♦ w miarę **obiektywna ocena stanu zachowania** składu gatunkowego mykobioty
 - ♦ **sygnalizowanie zagrożenia i jego stopnia** dla poszczególnych gatunków, a przez to zwrócenie uwagi na zachodzące procesy zanikania grzybów i wywołujące je przyczyny
- ♦ Adresowany głównie do mykologów, do instytucji naukowych i organów ochrony przyrody, organizacji rządowych i pozarządowych, edukacyjnych, biznesowych, ośrodków decyzyjnych, a także do mediów i miłośników grzybów

Początki czerwonej listy grzybów

- 1978 – Winterhoff – pierwsza lista zagrożonych grzybów wielkoowocnikowych Badenii-Wirtembergii (Niemcy – RFN) – 292 gatunki
- 1982 – Benkert – podobny wykaz dla Niemiec Wschodnich (NRD) – 307 gatunków
- 1984 – Winterhoff – Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych RFN i Berlina Zachodniego - 1037 gatunków
- **1986** – Wojewoda i Ławrynowicz – Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce – 800 gatunków
 - Z inicjatywy Komitetu Ochrony Przyrody i Instytutu Botaniki PAN, wydana jednocześnie z czerwonymi listami roślin, glonów, porostów i śluzowców

Fot. Jiří Kovač

Pierwsze czerwone listy grzybów były reakcją na coraz liczniejsze obserwacje zmniejszania się różnorodności grzybów i zaniku całych populacji pod wpływem zanieczyszczeń środowiska i przekształceń związanych z intensywną gospodarką.

Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych w Polsce

- Wojewoda W., Ławrynowicz M. **1986**. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce. [W:] Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. (red.) Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce. PWN, Warszawa.
- Wojewoda W., Ławrynowicz M. **1992**. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce. [W:] Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. (red.) Lista roślin zagrożonych w Polsce. Instytut Botaniki PAN, Kraków
- Wojewoda W., Ławrynowicz M. **2006**. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce. [W:] Mirek Z., Zarzycki K., Wojewoda W., Szeląg Z. (red.) Czerwona lista roślin i grzybów Polski. Instytut Botaniki PAN, Kraków, s. 53-70.

Liczba gatunków w trzech wydaniach czerwonej listy grzybów Polski

- Asco- i Basidiomycota w układzie alfabetycznym
- Prawie wyłącznie grzyby wielkoowocnikowe oraz nieliczne rodzaje grzybów mikroskopijnych (*Colacogloea*, *Eocronartium*, *Naohidea*, *Phleogena*, *Platygloea* i *Septobasidium*)

Rok	Liczba gatunków	% w Polsce
1986	800	16
1992	1013	20
2006	963	19

Kategorie zagrożenia

według Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych (IUCN, 1980)

Ex Wymarłe i zaginione. Gatunki, których występowanie w Polsce, mimo ponownych poszukiwań, nie zostało potwierdzone na stanowiskach, gdzie je zbierano, ani na innych, podobnych miejscach.

E Wymierające. Gatunki zagrożone wymarciem, których przeżycie jest mało prawdopodobne, jeśli nadal będą działać czynniki zagrożenia.

V Narazone. Gatunki, które zapewne przesuną się w najbliższej przyszłości do kategorii wymierających, jeśli będą nadal działać czynniki zagrożenia.

R Rzadkie. Gatunki o ograniczonych zasięgach geograficznych, o małych obszarach siedliskowych lub też występujące na rozległym obszarze, ale w dużym rozproszeniu.

I O nieokreślonym zagrożeniu. Gatunki, o których wiadomo tylko, że mogą być wymarłe, zaginione, wymierające, narażone lub rzadkie, a więc zagrożone, lecz brak dostatecznej informacji, aby zaliczyć je do jednej z tych kategorii.

Gatunki grzybów w kategoriach zagrożenia

	Ex	E	V	R	I	Razem
1986	50	119	170	196	265	800
1992	71	172	188	296	286	1013
2006	53	425	175	270	40	963

Czerwona lista jest dokumentem odzwierciedlającym stan aktualnej wiedzy o występowaniu i zagrożeniu gatunków. Dlatego wymaga okresowych aktualizacji.

Ex Wymarłe i zaginione

Odnalezione w Polsce po 2006 r.:

- *Tuber aestivum* – trufla letnia
- *Chamonixia caespitosa* – borowiczka niebieszczejąca
- *Geastrum berkeleyi* – gwiazdosz angielski
- *Bysocorticium pulchrum* - wełniczek piękny
- *Hydnellum scrobiculatum* – kolczakówka dołkowana
- *Sarcodon glaucopus* – sarniak sinostopy =
Hydnellum glaucopus – kolczakówka sinostopa
- *Gloiodon strigosus* – lepkoząb brązowy

Fot. Radomil Knižek

Hydnellum scrobiculatum – kolczakówka dołkowana
Hreczka 2014 (Bieszczady)

Fot. Jacek Nowicki

Sarcodon glaucopus – sarniak sinostopy
Nowicki 2009, 2010 (pow. radomszczański)

Gloiodon strigosus
Lepkożab brązowy
Bujakiewicz 2007
Białowieski PN

Fot. Marek Snowarski

Ex Wymarte i zaginione

Tuber aestivum
Trufła letnia
Ławrynowicz i in. 2008,
Ławrynowicz 2011
(Jura Krak.-Częst.)

Geastrum berkeleyi
Gwiazdosz angielski
Kujawa i in. 2012, Jaworska 2011
Nadl. Turew, Nadl. Kielce

Byssocorticium pulchrum
Wełniczek piękny
Karasiński 2016
Kaszubski PK

Chamonixia caespitosa
Borowiczka niebieszczejąca
Mleczek i in. 2009, Kozak i in. 2013,
Narkiewicz i in. 2013 (Tatry, Beskid Niski)
Fot. W. Czerniawski

Ex Wymarte i zaginione

Fot. Elsa (pinknailsgirl)
(mushroomobserver.org)

Exidia umbrinella
Kisielnica czerwona

Fot. Lucie Zibarová

Aleurodiscus aurantius
Tarczówka pomarańczowa

Fot.

<http://gribi.net.ua/uk/hygrocybe-spadicea/>

Hygrocybe spadicea
Wilgotnica czarnobrunatna

Fot.

<http://gribi.net.ua/uk/amanita-caesarea/>

Amanita caesarea
Muchomor cesarski

E Wymierające

Rhodotus palmatus Żyłkowiec różowawy

Fot. <https://ultimate-mushroom.com/inedible/133-rhodotus-palmatus.html>

Fot. Marek Snowarski

Amylocystis lapponica
Późnoporka czerwieniejąca

Boletopsis grisea
Szaraczek sosnowy

www.mycodb.fr/jenre=Boletice=grisea

Fot. <http://www.ficliops>

Copyright (c) 2011 Jean-Luc Fasciolto

CH-1*, BC

44 gatunki z aktualnej czerwonej listy podlegają ochronie prawnej. Większość z nich ma kategorię E - wymierające

Foto Joanna Gądek

Hericium erinaceus Soplówka jeżowata

Fot. Joanna Gądek

E Wymierające

Fot. Marek Snowarski

Albatrellus ovinus
Naziemek biały (Bielaczek owczy)

Albatrellus subrubescens
Naziemek żółtopomarańczowy

Fot. Joanna Gadek

Albatrellus confluens
Naziemek ceglasty

Fot. Marek Snowarski

Regionalne czerwone listy grzybów na świecie

Obejmuje na świecie istnieje 35 krajowych czerwonych list

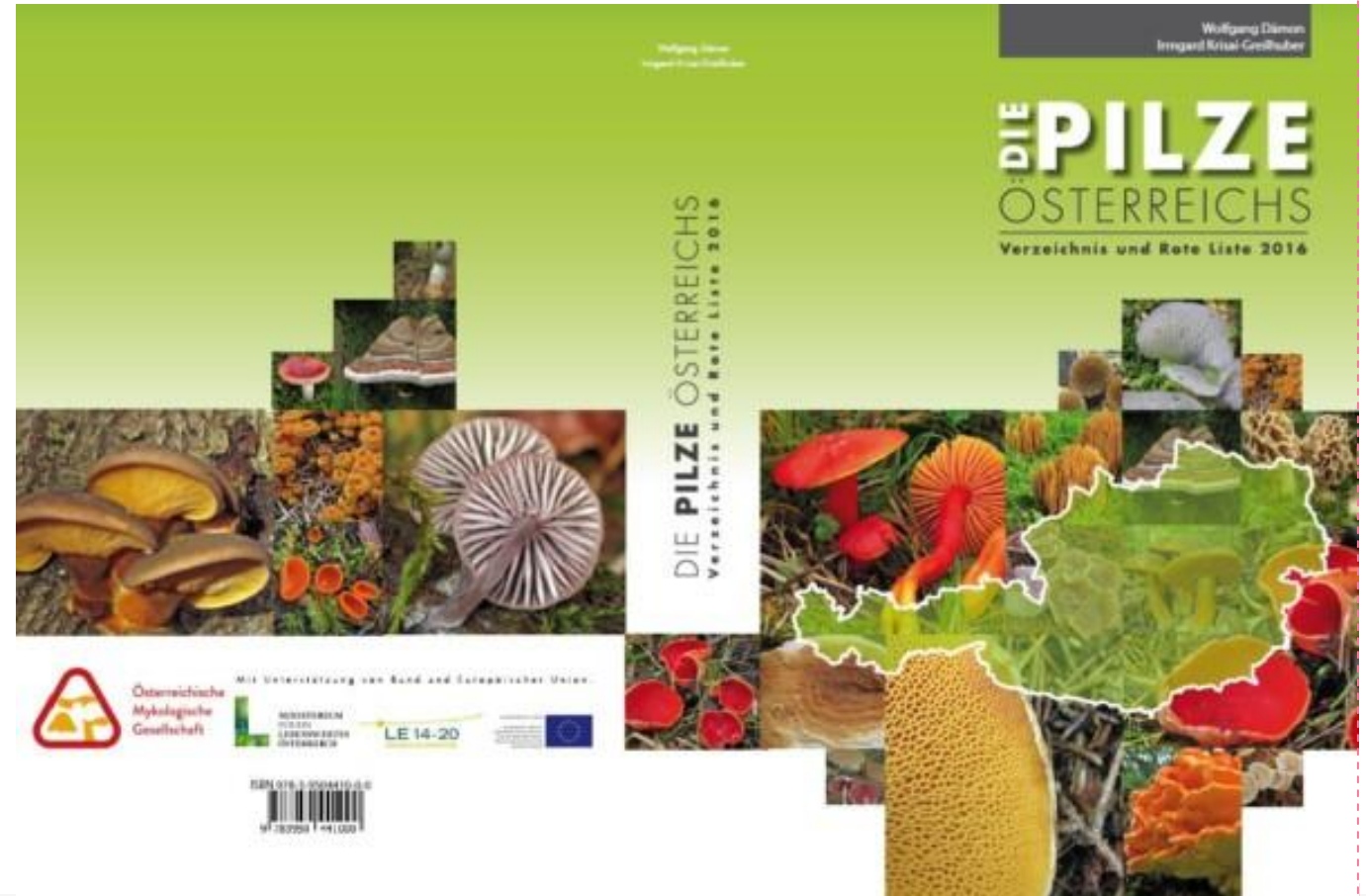
33 to listy europejskie, 2 powstały w Nowej Zelandii i Japonii

Są to listy oficjalne (uznawane przez instytucje państwowe) i nieoficjalne

Obejmują od 33 (Malta), 35 (Armenia), 57 (Ukraina), 67 (Hiszpania i Portugalia) gatunków do 2 624 (Holandia), 2 751 (Finlandia) i 4 450 (Austria) gatunków grzybów

Szacunki bogactwa gatunkowego grzybów makroskopowych w krajach europejskich wahają się między 3 000 a 8 000; liczba gatunków w Europie oceniana jest na przynajmniej 15 000

Nowe opracowania i aktualizacje starszych czerwonych list powstają w oparciu o zastosowanie **kryteriów IUCN z 2001 roku**

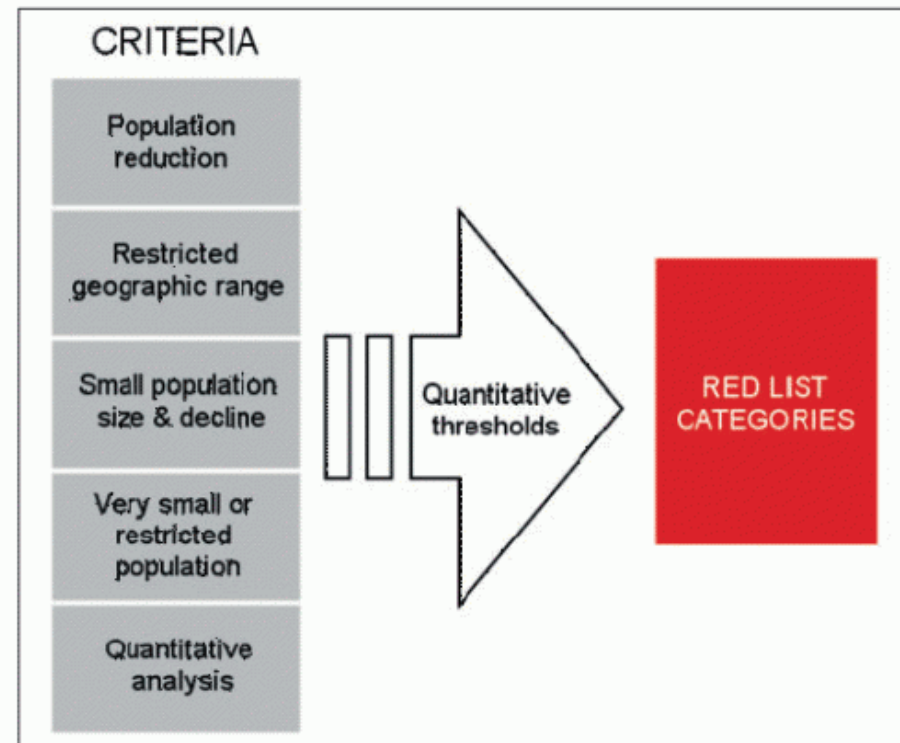
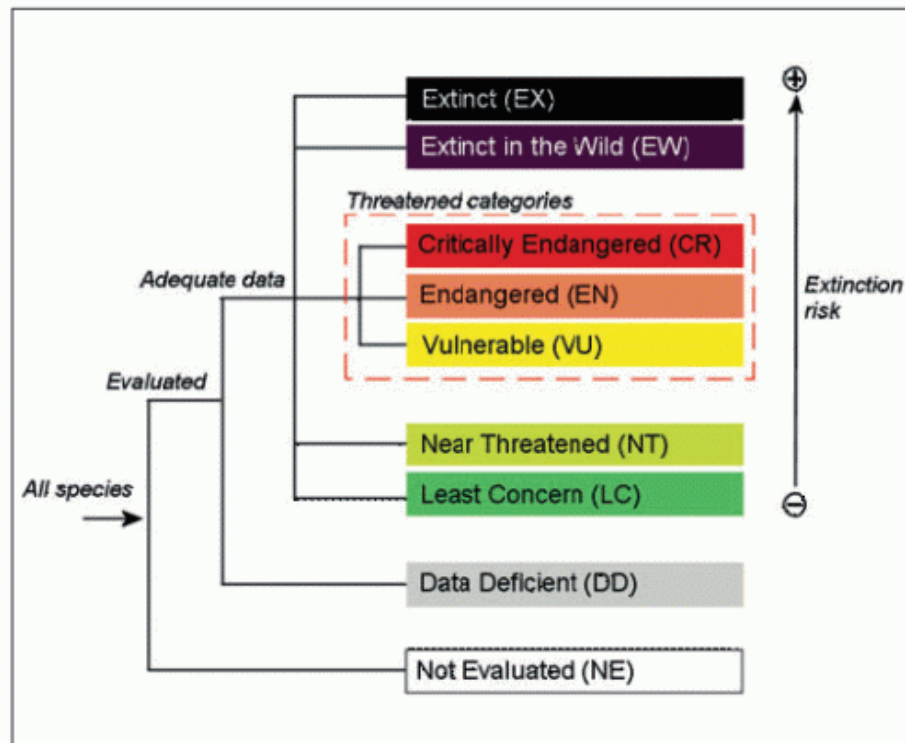

Aktualnie stosowane kategorie czerwonej listy wg IUCN 2001

- **EX** (Extinct) – Wymarłe
 - **RE** (Regionally Extinct) – Regionalnie Wymarłe
- **EW** (Extinct in the Wild) – Wymarłe na stanowiskach naturalnych
- **CR** (Critically Endangered) – Krytycznie zagrożone
- **EN** (Endangered) – Wymierające
- **VU** (Vulnerable) – Narazone
- **NT** (Near Threatened) – Bliskie zagrożenia
- **LC** (Least Concern) – Niezagrożone (Słabo zagrożone)
- **DD** (Data Deficient) – Dane niewystarczające do oceny ryzyka zagrożenia (Niedostateczne dane)
- **NE** (Not Evaluated) – ryzyko zagrożenia dotychczas nie ocenione

Ewaluacja zagrożenia gatunków wg kategorii czerwonej listy IUCN 2001

- Ocenę zagrożenia przeprowadza się tylko dla dziko występujących populacji w obrębie naturalnego zasięgu ich występowania
- W pierwszej kolejności zaleca się ewaluację gatunków dobrze znanych, o ustalonej pozycji taksonomicznej, o spodziewanym statusie VU-CR lub NT

Aktualizacja czerwonej listy grzybów w Polsce

- Kryteria ewaluacji wg IUCN 2001
- Metodyka wg Dahlberga i Muellera (2011)
- Lista dwujęzyczna
- Układ: Nr porządkowy (ID), nazwa łacińska, podstawowe synonimy, nazwa polska, czy istnieją sekwencje referencyjne dla Polski, pozycja systematyczna - Asco/Basidio, grupa troficzno-substratowa, typ siedliska (gatunek leśny, łąkowy, torfowiskowy, itd.), kryterium ewaluacji, aktualna kategoria zagrożenia w Polsce, kategoria z czerwonej listy 2006, informacja o ochronie prawnej (2014), kategoria zagrożenia na globalnej liście IUCN i w Europie, informacja o zalecanej ochronie europejskiej
- Indeksy: pięć indeksów gatunków zagrożonych z listami gatunków w kategoriach zagrożenia RE, CR, EN, VU, NT
- Załączniki: gatunki obce, gatunki, których obecność stwierdzono wyłącznie na podstawie metod molekularnych (wiarygodne sekwencje, przypisanie SH)

Cele i zadania czerwonej listy grzybów

Funkcje opiniotwórcze, naukowe i edukacyjne

Uświadamianie pilności, skali i wagi problematyki związanej z ochroną różnorodności grzybów szerokim kręgiem społeczeństwa i podmiotom odpowiedzialnym za kształtowanie polityki ochrony przyrody i środowiska

Wymiana informacji o ginących gatunkach, o rodzaju i stopniu zagrożenia, składających się na obraz zagrożenia grzybów w Polsce, Europie i na świecie

Pomoc w działaniach na rzecz redukcji zagrożenia i ryzyka zanikania gatunków w skali kraju

Realny wpływ na ustanawianie priorytetów w działaniach na rzecz ochrony różnorodności biologicznej

Dziękuję za uwagę

Rhodotus palmatus
Żyłkowiec różowawy

